

# Witold M. Kister

---

## Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 grudnia 1992 r. I ACz 522

---

Palestra 37/12(432), 147-151

---

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

---

---

## ■ Glosa do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 grudnia 1992 r.

### I ACz 522/92\*

Teza glosowanego orzeczenia brzmi: **Kwestia, iż z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego ustaje wspólność majątkowa małżonków, nie stoi na przeszkodzie rozpoznania sprawy o zniesienie tej wspólności z datą wsteczną, o ile wytoczona ona została przed uprawomocnieniem się orzeczenia o rozwodzie. Żądanie zniesienia wspólności majątkowej z datą wsteczną ma charakter samodzielny, jest wyrazem istnienia po stronie jednego z małżonków interesu prawnego polegającego nie tylko na zniesieniu wspólności, ale także na tym, by zniesienie nastąpiło w określonej dacie – wcześniejszej niż data prawomocności wyroku orzekającego rozwód.**

Glosowane postanowienie zapadło na tle następującego stanu faktycznego: Pozwany w trakcie procesu o rozwód przed Sądem Wojewódzkim wystąpił do Sądu Rejonowego o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej z datą wsteczną i wniósł jednocześnie o zawieszenie postępowania o rozwód do czasu prawomocnego zakończenia postępowania o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej. Sąd Wojewódzki zawiesił postępowanie w sprawie o rozwód, powołując jako podstawę zawieszenia postępowania art. 177 § 1 k.p.c. W uzasadnieniu sąd ten wskazał, że prawomocne orzeczenie w sprawie rozwodowej pozbawiłoby strony możliwości domagania się zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej z datą wsteczną.

W zażaleniu na postanowienie o zawieszeniu powódka zarzuciła, że rozstrzygnięcie sprawy o rozwód nie jest uzależnione od wyniku postępowania o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej, skoro każde z tych postępowań należy do odrębnych trybów, co świadczy o ich niezależności i dopuszczalności orzekania bez konieczności zawieszania postępowania.

Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżone postanowienie i sformułował tezę będącą przedmiotem niniejszej glosy. Teza ta ma doniosłe znaczenie dla praktyki orzeczniczej. Zwłaszcza obecnie, gdy z uwagi na panującą sytuację ekonomiczno-gospodarczą i prawie nieograniczoną możliwość prowadzenia działalności gospodarczej dochodzi

---

\* opublikowane w Orzecznictwie Sądów Apelacyjnych 1993, nr 7, poz.46.

do zaciągania zobowiązań bez wiedzy drugiego współmałżonka, a nawet z jego oczywistym pokrzywdzeniem, oczywiście gdy zobowiązania te mają dotyczyć majątku wspólnego. Już na wstępie wskazać należy, że sprawy o rozwód i sprawy o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej są sprawami odrębnymi i niezależnymi od siebie. Są to dwa różne powództwa, mimo że należą do kategorii tzw. powództw o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego<sup>1</sup>.

Z każdym z tych powództw można wystąpić niezależnie od siebie i w różnym czasie. Na sprawę o rozwód wpływ ma jedynie wcześniejsze zniesienie wspólności majątkowej, relacja odwrotna zachodzi jedynie w sytuacji, gdy wyrok rozwodowy uprawomocnił się, co skutkuje niemożnością wytoczenia powództwa o zniesienie wspólności po tej dacie<sup>2</sup>.

Często się zdarza, że po wytoczeniu powództwa o zniesienie wspólności majątkowej jedna ze stron występuje następnie z powództwem o rozwód. Występuje także sytuacja, w której po wytoczeniu powództwa o rozwód strona wnosi o zniesienie wspólności majątkowej. Bardzo często zdarza się również sytuacja, gdy strona w pozwie o rozwód domaga się zniesienia wspólności majątkowej z datą wsteczną.

Na tle przedstawionych możliwości rodzi się pytanie o wzajemny stosunek obu tych powództw w aspekcie procesowym: Czy wynik jednego ma wpływ na drugie, czy w wyniku zgłoszenia żądania zniesienia wspólności majątkowej należy zawiesić sprawę o rozwód i odwrotnie? Przed odpowiedzią na tak postawione pytanie rozważyć należy kwestię trybu, w jakim oba powództwa są rozpoznawane.

Sprawy o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej i sprawy o rozwód rozpoznawane są w procesie<sup>3</sup>. Jednakże mimo wspólnego trybu procesowego dla obu tych kategorii spraw nie oznacza, że nie ma między tymi postępowaniami żadnych różnic. Istnieje jedna istotna okoliczność różniąca te sprawy. Sprawy o rozwód należą bowiem do kategorii spraw rozpoznawanych w procesie w postępowaniu odrębnym, natomiast sprawy o zniesienie wspólności majątkowej rozpoznaje się w zwykłym trybie procesowym. Przepisy postępowania odrębnego w sprawach małżeńskich do spraw o zniesienie wspólności majątkowej stosuje się bowiem odpowiednio<sup>4</sup>. Trafny jest więc pogląd Sądu Apelacyjnego, że już różnica trybów wskazuje na odrębność i niezależność obu powództw. Odmienne poglądy na to zagadnienie prezentuje Sąd Najwyższy. W swojej uchwale z dnia 10 lutego 1979 r.<sup>5</sup> uznał, że dopuszczalne jest łączenie w jednym pozwie żądania rozwodu i zniesienia wspólności majątkowej małżeńskiej. Sąd Najwyższy uznał więc, że obie kategorie

spraw należą do spraw rozpoznawanych w postępowaniu odrębnym. Pogląd ten zaaprobował J. Ignatowicz<sup>6</sup>. Za nietrafny uznali: A. Dyoniak, J.St. Piątkowski i A. Dalka<sup>7</sup>.

Przychylić się tutaj należy do krytyków stanowiska SN i uznać należy, że pogląd o identyczności trybu postępowania nie znajduje uzasadnienia w przepisach k.p.c., albowiem art. 452 k.p.c. stanowi, że w sprawach o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej przepisy trybu odrębnego stosuje się tylko odpowiednio.

Jeżeli uznamy, że są to różne tryby, to łączne prowadzenie tych kategorii spraw nigdy nie było dopuszczalne. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Apelacyjny wskazał także, iż z uwagi na fakt rozpoznawania spraw o rozwód przez sądy wojewódzkie (od stycznia 1991 r.), a rozpoznawania spraw o zniesienie wspólności majątkowej przez sądy rejonowe, niedopuszczalna jest także kumulacja obu żądań w procesie rozwodowym (art. 191 k.p.c.).

Ten pogląd Sądu Apelacyjnego jest tylko częściowo zasadny. Sąd ten utracił z pola widzenia fakt, że tą samą nowelizacją kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. 1990 r., nr 53, poz. 306), zmieniono właściwość rzeczową sądu wojewódzkiego w sprawach o prawa majątkowe. Od października 1990 r. sąd wojewódzki rozpoznaje sprawy o prawa majątkowe bez względu na rodzaj podmiotu występującego w procesie. Skoro odpadł wymóg udziału w sprawie jgu, to jedyną przesłanką jest określona tym przepisem wartość przedmiotu sporu, która obecnie wynosi ponad 100 000 000 zł. Nie ulega wątpliwości, że powództwo o zniesienie wspólności majątkowej jest roszczeniem o prawo majątkowe (o zniesienie tego prawa) i jeżeli strona wskaże wartość wspólności na kwotę wskazaną w art. 17 pkt 4 k.p.c., to w sprawie właściwy będzie sąd wojewódzki. Tak więc sądy wojewódzkie – przy określonej wartości wspólności majątkowej – a w procesie jej podanie stanowi wartość przedmiotu sporu – będą rzeczowo właściwe do rozpoznania sprawy. Uznać więc należy, że pogląd Sądu Apelacyjnego stwierdzający właściwość rzeczową sądu rejonowego w każdej sprawie o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej nie jest do końca uzasadniony prawnie. Właściwość ta jest bowiem każdorazowo wyznaczana przez wartość wspólności majątkowej mającej ulec zniesieniu – nie zachodzi więc właściwość wyłączna. Ustalenie, że sprawy o rozwód i zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej rozpoznawane są w różnych trybach i są odrębnymi powództwami, implikuje nam odpowiedź na pytanie o wzajemne zależności procesowe.

Już na wstępie wskazać więc należy, że sprawy te nie będą mogły być prowadzone łącznie (art. 191 k.p.c.). W sytuacji, gdy w pozwie o rozwód znajdzie się żądanie zniesienia wspólności majątkowej, sąd

powinien rozdzielić te roszczenia i przenieść ich rozpoznanie do właściwego trybu<sup>8</sup>. W zależności od wartości przedmiotu sporu przekazuje sprawę (art. 200 k.p.c.) sądowi rejonowemu (Wydział Rodzinny) bądź sądowi wojewódzkiemu (Wydział Cywilny I instancji).

Jeżeli jeden z małżonków wystąpił najpierw o zniesienie wspólności majątkowej a następnie o rozwód, to sprawy te należy rozpoznać niezależnie od siebie. Wcześniejsze orzeczenie znoszące wspólność majątkową nie ma żadnego wpływu na proces rozwodowy, albowiem sąd w wyroku rozwodowym w ogóle nie wypowiada się w kwestii zniesienia wspólności. Zniesienie tej wspólności nie wynika tutaj bowiem z woli stron, ale z faktu, że to właśnie sam wyrok rozwodowy powoduje ustanie wspólności majątkowej z mocy prawa. Skoro więc żądanie zniesienia wspólności zostało zgłoszone wcześniej (zawiśnięcie sporu), prawomocny wyrok rozwodowy nie może zastępować woli stron we wcześniejszym (wstecznym) zniesieniu tej wspólności.

Identyczna sytuacja zachodzi w przypadku, gdy strona już w toku procesu rozwodowego wystąpi o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej, a nawet wystąpi z takim powództwem już po wydaniu wyroku w sprawie o rozwód, lecz przed jego uprawomocnieniem. Wiąże się to z faktem, iż do czasu uprawomocnienia się wyroku rozwodowego wspólność majątkowa trwa i strony w każdej chwili mogą domagać się jej zniesienia, nawet z datą wsteczną. Unormowanie art. 52 k.r.o. wskazuje wyraźnie, że zniesienia wspólności może domagać się małżonek (...każdy z małżonków może żądać...), a status małżonka każda strona posiada aż do chwili uprawomocnienia się wyroku rozwodowego. W tym czasie może więc on swobodnie realizować uprawnienia wynikające z treści art. 52 k.r.o.

Zupełnie inna sytuacja prawna następuje po uprawomocnieniu się wyroku rozwodowego. Stron w tym momencie nie łączy już węzeł małżeński i tracą one status małżonka. Byli małżonkowie stają się w świetle prawa osobami obcymi i z tą chwilą nie mogą już wytoczyć powództwa o zniesienie wspólności majątkowej z datą wsteczną, albowiem wspólność ta już nie istnieje. Osoba występująca z takim powództwem nie posiada legitymacji materialnej czynnej i jej powództwo winno ulec oddaleniu<sup>9</sup>.

Reasumując stwierdzić należy, że wystąpienie z powództwem o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej jest bezwzględnie dopuszczalne aż do chwili uprawomocnienia się wyroku rozwodowego między tymi stronami i z tych względów teza sformułowana przez Sąd Apelacyjny zasługuje na całkowitą aprobatę.

*Witold M. Kister*

**Przypisy:**

<sup>1</sup> Z. Resich (w:) J. Jodłowski, Z. Resich: *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 281–282, W. Siedlecki: *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu* Warszawa 1987, s. 172.

<sup>2</sup> J. Pietrzykowski (w:) *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, Warszawa 1990, s. 271.

<sup>3</sup> J. Pietrzykowski: tamże, s. 272.

<sup>4</sup> Z. Reisch: tamże, s. 356; W. Siedlecki: tamże, s. 382.

<sup>5</sup> *Uchwała SN z dn. 10 lutego OSNCP 1979*, poz. 163.

<sup>6</sup> J. Ignatowicz: *Orzekanie w procesie rozwodowym o małżeńskich sprawach rozwodowych w świetle orzecznictwa*, „*Studia Cywilistyczne*” 1983, tom XXXII, s. 177.

<sup>7</sup> A. Dyoniak: *Glosa do uchwały SN z 10 lutego 1979*, OSPiKA 1980, poz. 84; J. St. Piątkowski: *Glosa do uchwały...*, „*Państwo i Prawo*” 1980, z. 9; A. Dalka: *Glosa do uchwały...*, „*Palestra*” 1981, z. 10–12, s. 110.

<sup>8</sup> J. Krajewski (a:) *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, Warszawa 1989, tom I, s. 315, t. 8.

<sup>9</sup> J. Jodłowski (w:) J. Jodłowski, Z. Resich: *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987, s. 221.